

İKİ KİTAP İÇİN HATIRLATMA

İskender Savaşır

Mozotros Ailesi, Irvin Mandel
Gözlem Yayınları

Yahudilerin kalabalık bir azınlık oluşturduğu ülkelerde kullanılan bir söz vardır: "Her ülke lâyıık olduğu Yahudi'ye sahip olur." Irvin Mandel'in karikatür kitabını okur/izlerken aklıma geldi bu cümle. Türk paranoyasının uzun zamandır gördüğüm en başarılı taşlamalarından biriyle karşı karşıyaydım.

Ne kastediyorum Türk paranoyasıyla? En belirgin ifadesini "Türk'ün Türk'ten başka dostu yoktur," gibi deyişlerde bulan, takım taraftarlığında, maç sonrası taşkınlıklarda, Müslüman olan Batılılarla duyulan övünçte

görülen bir ruh hâli: Kendini aşan bir bütünlüğe dahil olmanın, ancak hınçla ve belirli bir eziklikle taşınan bilinci...

Irvin Mandel'in sayfalarını çevirdikçe, yalnızca sürekli olarak bir düşman yaratma ihtiyacı içinde olmak, "biz" ve "onlar" arasında bir sınır çekmek, boynuzlanmaktan korkmak gibi aşikâr örneklerin değil, çok daha farklı olguların da bu aynı kumaştan dokunmuş olabileceğini sezmeye başlıyorsunuz. Örneğin canımız gibi sevdiğimiz çocuklarımıza gizli gizli birer yatırım aracı gibi bakmanın temelinde de aynı ilkel, paranoid savunma güdüsünün varlığını sezmek mümkün.

Peki, "Türk paranoyası" diye andığım bu eğilimin, gerçeklikle bütün ilişkisini kesip, saldırganlığın ördüğü bir hayaller ve kuruntular dünyasına hapsolan, dört başı mamur, gerçek bir paranoyaya dönüşmesini engelle-

yen nedir? Bence, karikatür estetiğimizin gelişmişliğinin ve popülerliğinin de tanıklık ettiği bir mizah duygusu. Bu yeteneğın, genellikle el kol hareketleriyle, bağıra çağıra savunulan en temel ilke ve değerlerin, icabında gözardı edilebilmesini ya da hiç değilse şartlara uyarlanabilmesini mümkün kılan bir tür "yavaşaklık"la da ilgisi olduğunu sanıyorum. (Bu eğilimin sevimli bir taşlamasını Mandel'in kitabının 33. sayfasında bulabilirsiniz.) Kısacası, Türk paranoyasını gerçek paranoyadan ayırdeden, kendi kendini ciddiye alamamasıdır. (Oğuz Atay'ın çok iyi saptadığı bir özelliğımız...)

Bu işın erbabı değilim ama bu paranoyanın Yahudi versiyonunun çizeri Irvin Mandel'in karikatür geleneğımızde kendine özgü bir yeri var gibi geliyor bana. Behiç Ak kitaba yazdığı önsözde onun "yumuşak eleştirisi"nden söz ediyor. Gerçekten de *Gırgır* da geliştirildikten sonra şimdi bütün mizah dergilerine egemen olan sert, konusunu mahkûm (ya da rezil) eden çizgiyle kıyaslandığında, Mandel'in mizahı alabildiğine sevecen. Gülümsemeyle sanki konusunu olduğundan daha iyi olmaya çağırıyor.

Gözlem Yayınları'ndan çıkan Mozotros Ailesi kitabını alırsanız zaten öğreneceksiniz ama ben yine de size söyleyeyim: "Mozotros", "bizimkiler" demek. •

Kambur, Aslı Erdoğan
Mitos Yayınları

Bir hikâyeyi yazmak mı daha önemli yaşamak mı? Bu soruyu yanıtlayabilmek için önce başka bir soru daha sormak gerekiyor: Bir hikâyeyi yaşamayı, rastgele bir olaylar dizisini, neredeyse 'kerhen' diyeceğim bir tarzda yaşa-

maktan ayırdeden unsur(lar) nedir?

Geçmişte, insanların cemaatler halinde yaşadığı dönemlerde belki bu fark o kadar önemli değildi. Çünkü o zaman insanların benliğini, kimliğini oluşturan değerler, normlar, büyük ölçüde zamanın akışına da damgasını vuruyorlardı. Oysa şimdilerde her gün değil, neredeyse her saat çözülüp yeniden kurulan hayatlar yaşıyoruz. Zamanın akışı, neredeyse tamamen birbirleriyle ilişkisiz insanların ördüğü bir rastlantılar zincirine terkedilmiş durumda. Bu koşullarda bir hikâyeye yaşamak, yabancı, dışsal ve rastlantısal olanı insani olana tâbî kılmak, her şeye rağmen orada gizlenen anlam tohumunu ifade edecek dili keşfetmeye çalışmak ve bu çaba başarısızlığa uğradığında da, devşirme duyarlıkların yapay diline sığınmaktansa bu başarısızlığa da tanık olma ve sadık kalmaya çalışmak, bugün belki her zamankinden daha güç.

"Bütün bunların *Kabuk Adam*'la ne ilgisi var?" diyeceksiniz. Dostlarımın önemli bir bölümü Aslı Erdoğan'ın, benim bu çok sevdiğim metnine burun kıvrıldı. "Anı yazmak ne zamandan beri romanın yerini tutuyor?" dediler. "Hani bunun kurgusu?" dediler. Aslı Erdoğan'ın metninin gücünü yazdığı, anlattığı hikâyeden çok yaşandığını sezdiği bir hikâyeden aldığı doğru...

Ama metin Aslı Erdoğan'ın zekâsını azımsamamıza izin vermiyor. Farklı bir zekâ: kendisini malzemesine, yaşanmış olana alabildiğine teslim etmiş bir zekâyla karşı karşıyayız. Sanki yazar, kitap boyunca vargüciyle zekâsının tek bir hasletine yüklenmiş: Yaşadıklarının kalıplaşmış deyişlerin, dillerin ucuzluğu tarafından bayağılaştırılmaması uğruna gösterilen azamî bir dikkat...

Kimbilir, belki de mesele eninde sonunda bir tercih meselesi... Zekânın bütün buluşları-

na, kurgularına karşı, ne kadar alçakgönüllü bir tarzda olursa olsun, hayati bazı imkânlarla, bir hikâyeyi yaşama imkânına işaret eden bir yazıyı ben tercih ediyorum. (Kimbilir aydın dostlarımla burun kıvrmasına, gazeteci dostlarımla pembe dizi yazarlarına benzetmesine karşın Kürşat Başar'ı nice yeni imzaya tercih etmem de belki bu yüzdendir.)

Yoksa ben de katılabilirdim *Kabuk Adam* daki 'kurgu eksikliği' hakkında dile getirilen eleştirilere. Yine de ben başka türlü ifade ederdim.

Kitabın başındaki biyografik bilgilerden Aslı Erdoğan'ın genç bir yazar olduğunu öğreniyoruz. Ama bu gençlik izlenimini destekleyen, metne içkin başka nedenler de yok değil: Örneğin yazarın "ölmek", "öldürmek" ve "katil" terimlerini birer mecaz olarak kullanmakta gösterdiği fütursuzluk... Yine örneğin yazarın bütün içtenliğine karşın, kitabın esas kahramanının –anlatıcının– kendisini ele vermemesi...

Sözkonusu kişinin –anlatıcının– kendisini en özgürce ifade edebildiği alanın dans olduğu anlaşılıyor. Ama diğer yandan kendisini erotizme bu kadar akraba bir faaliyetle ifade eden bu şahsın, dünyayla kurduğu cinsel alışverişin bir süredir kopmuş olduğunu öğreniyoruz. Neden? Bu sorunun cevabını metinde

bulamıyoruz.

Bunu öğrenmek istemenin haksız bir talep olduğunu düşünmüyorum. Yazarın bütün gayretini, dikkatini *Kabuk Adam* üzerinde yoğunlaştırması karşısında duyulanmamak, elbette olanaksız. Ama *Kabuk Adam*'ın öyle, o *Kabuk Adam* olarak görünmesini mümkün kılan en önemli bileşenlerden birinin de, yazarın –anlatıcının– ele vermediği o kendi tutuk tutkusu olduğuna da kuşku yok. Kurgu burada işe yarayabilirdi.

Kitap iki insanın birbirleri tarafından hâlâ büyülenebilme imkânına tanıklık ettiği için önemli. Ama büyülenmenin kıskırtacağı ilk tepkiye yenik düşmüş; dolaysız bir kasideye, bir güzellemeye dönüşmüş. Oysa dolaysız güzellemeler sevilen nesneyi aydınlatmaz, üzerine ışık düşürmezler. Biz modern insanlar ancak, o nesneyi keşfeden, tutuk da olsa arzunun niteliği hakkında bir fikir sahibi olduğumuzda, nesnenin güzelliğinin tadını çıkarabiliriz. Kolay değildir sevileni övmek; kendini bilmeden övmekse neredeyse imkânsızdır.

Haddimi aşıyorum galiba. Ama haddimi aştığımı düşündüğüm bu noktada, nedense, kalemimin ucuna Tezer Özlü'nün adı takılıyor. Kendi çilesinin hesabını verebildiği için sevdiğini övebilen bir yazar... •